

CO NÁS TRÁPI, ANEB KAM CHCEME SMĚŘOVAT V BOZP?

RNDr. Mgr. Petr Skřehot, PhD.,

Znalecký ústav bezpečnosti
a ochrany zdraví, z. ú., Praha

doc. Ing. Michal Hovanec, PhD.,

Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany
zdravím, s.r.o., Košice

Mnoho současných českých a slovenských právních předpisů má společný základ a dodnes je v obou státech v účinnosti také celá řada československých technických norem vydaných ještě před rokem 1993. Na druhou stranu, lečkeré specifické oblasti BOZP jsou v ČR a SR řešeny odlišně a odlišné jsou i názory odborníků na to, která varianta je vlastně lepší. Letos uplynulo 25 let od rozpadu Československa, a i když se ČR a SR vydaly svou vlastní cestou vývoje, naše národy si zůstaly velmi blízkými. Platí to jak pro oblast kulturní, tak i legislativní. Historické pouto trvajících 75 let je evidentní i v oblasti BOZP.

Tuto skutečnost ostatně každodenně prověřuje reálná praxe, nicméně pouze odborníci, kteří mají širší přehled (t. j. orientují se v české i slovenské legislativě) mohou objektivně posoudit, z čeho si mohou vzít inspiraci Češi od Slováků a v čem zase Slováci od Čechů. V mnoha ohledech jsme na tom ale podobně. Řešíme stejné praktické problémy a hledáme odpovědi na obdobné otázky celospolečenského významu. Jedná se kupříkladu o osobní odpovědnost bezpečnostních techniků (v ČR označovaných jako osoby odborně způsobilé k zajišťování úkolů v prevenci rizik v oblasti BOZP, ve zkratce OZO PRE), o systém jejich celoživotního vzdělávání, o definování požadavků na jejich znalosti v řadě specifických oblastí (např. aplikovaná ergonomie, technická zařízení apod.), dále o priority výzkumu včetně jeho podpory ze strany státu, o specifické podmínky pro zajištění BOZP u nových forem práce a v neposlední řadě také o osvětu cílenou zejména na děti, mládež a začínající pracovníky.

Osobní odpovědnost bezpečnostního technika

V České republice v roce 2014 vstoupil v účinnost nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), který se promítl také do oblasti poskytování služeb na úseku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Tento zákon v § 2950 nově řeší škodu způsobenou vadnou informací nebo radou, přičemž říká, že

„kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu, nebo jinak vystupuje jako odborník,

nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti“.

Všichni bezpečnostní technici (OZO PRE), zejména pak ti, kteří svou profesi vykonávají mimo pracovně-právní vztahy (t. j. jako úplatnou službu třetím osobám), tak nesou plnou osobní odpovědnost za případnou vadnou radu, kterou by svému klientovi přivodili újmu (např. sankci od inspekčních orgánů). Asi nejpálčivěji se to dotýká povinností uvedených v § 102 odst. 3 českého zákoníku práce, který zaměstnavateli ukládá **soustavně vyhledávat nebezpečné činitele** a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek a v návaznosti na to provádět vyhodnocení rizik. Takto široce až vágně definovanou povinnost v slovenské legislativě nenajdeme. Taktéž pojem „soustavně“ slovenská legislativa chápe poněkud jinak, respektive ji uvádí v jiné souvislosti. V § 147 zákoníku práce je zaměstnavateli uložena povinnost

„sústavne zaisťovať bezpečnosť a ochranu zdravia zamestnancov pri práci a na ten účel vykonávať potrebné opatrenia vrátane zabezpečovania prevencie, potrebných prostriedkov a vhodného systému na riadenie ochrany práce“.

De iure se tak jedná o obdobu ustanovení § 102, odst. 1 českého zákoníku práce, který říká, že

„zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou

organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímáním opatření k předcházení rizikům“.

Podle českého práva (zákon č. 309/2006 Sb.) smí vyhodnocování rizik provádět pouze zaměstnavatel, který má pro to potřebné znalosti (což není zákonem blíže specifikováno), anebo OZO PRE. S ohledem na výše uvedené skutečnosti tak podnikající OZO PRE, která nevyhledá všechny relevantní zdroje nebezpečí, chybně vyhodnotí rizika, anebo navrhne nedostatečná bezpečnostní opatření, nese za případnou škodu vzniklou zaměstnavateli osobní odpovědnost a podle občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) ručí také veškerým svým majetkem. **Touto hrozbou se ovšem jeho slovenský kolega rozhodně trápit nemusí. Na druhou stranu mu ale podle § 25 slovenského zákoníku práce hrozí odebrání osvědčení inspektorátem práce**, pakliže se prokáže, že při plnění svých odborných činností závažným způsobem, anebo opakovaně konal v rozporu s právními předpisy a ostatními předpisy na zajištění BOZP. Český právní řád, překvapivě, ale žádné podmínky pro možné odebrání osvědčení o odborné způsobilosti nestanoví.

Sebezdokonalování jako základ opravdové profesionality

Pokud jde o vzdělávání bezpečnostních techniků, v ČR i SR nesporně existuje dostatečně široká a pestrá nabídka nejrůznějších vzdělávacích akcí, školení, seminářů i konferencí. Ovšem ohlasy z praxe poukazují na poměrně nízkou účast. Často si klademe otázku, proč naše odborná veřejnost o tento typ akcí neprojevuje patřičný zájem? Není důvod se domnívat, že by to bylo z finančních důvodů. Ceny školení nebo vložné na odborné konference zdaleka nedosahují závratných částek a jistě každý bezpečnostní technik si nejméně jednou za rok může dovolit některou z nich navštívit. Problém bude spíše v neochotě věnovat sebevzdělávání trochu svého času, neboť to evidentně nepovažují za nutné. Nicméně, nezvratně se blíží doba, kdy takové názory a jednání budou „out“. Informací neustále přibývá, legislativa košatí a dynamicky se vyvíjí. **Stále se zvyšují také požadavky na praktické dovednosti, jazykovou vybavenost a pedagogické schopnosti bezpečnostních techniků.** Do toho začínáme postupně čelit novým výzvám spojených s Průmyslem 4.0 a se souvisejícími změnami ve světě práce (včetně nástupu nových pracovních rizik). Je tedy zřejmé, že ten, kdo bude chtít i nadále DOBRĚ vykonávat svou profesi, bude nucen se trvale a systematicky vzdělávat.

Dnes je to ještě otázka dobrovolnosti a osobního přesvědčení, ale dříve či později se to nesporně stane zákonem stanovenou povinností. Práce bezpečnostních techniků, obdobně jako je tomu u lékařů, se promítá do životů a zdraví lidí. Tuto skutečnost rozhodně není radno jakkoli bagatelizovat, nebo se dokonce alibisticky schovávat za laciný argument, že odpovědnost za zajišťování BOZP leží na bedrech zaměstnavatele. Takové smýšlení je stejně hloupé, jako kdyby řidič autobusu, který způsobil dopravní nehodu svým pochybením (např. porušením dopravních předpisů), svaloval vinu na majitele vozu (tj. svého zaměstnavatele).

Je nesporné, že kvalitu své práce musí být schopen garantovat každý, kdo se k profesi bezpečnostního technika hlásí. Není to jen z důvodu již uváděné osobní odpovědnosti nebo hrdosti, ale především z důvodu vlastního přesvědčení, že svou práci vykonávám dobře. To ovšem nutně vyžaduje, aby bezpečnostní technik disponoval jak znalostmi o právních a ostatních předpisech, tak i o osvědčených postupech (*best practices*), poučení z proběhlých nehod (*lesson learnt*), nejnovějších poznatků vědy a techniky a také o trendech ve společnosti a světě práce.

Podstatně zlepšit tento stav by mohlo jedině zavedení povinného celoživotního profesního vzdělávání bezpečnostních techniků. V ČR o tom již byla v nedávnou vedena určitá diskuse, přičemž byl navrhován kreditní systém po vzoru vzdělávání lékařů. Nicméně doposud se nepodařilo nic z těchto představ realizovat a spíše se zdá, že tuto myšlenku smete nezájem politiků stejně, jako snahu o zavedení funkčního úrazového pojištění na principu bonus-malus.

Spolupráce profesionálů a supporting

S otázkou zvyšování odborné způsobilosti bezpečnostních techniků, respektive udržování si znalostí, často souvisí také jejich vzájemná spolupráce a ochota si pomáhat. Z obchodního hlediska jsou tito lidé leckdy vzájemnými konkurenty, avšak v odborné rovině jsou to kolegové. A právě tuto souvazečnost k oboru či profesi je žádoucí podporovat. **Hlavní roli by v tom měly hrát profesní sdružení, asociace a spolky.** Nicméně dnešní doba sdružování obecně moc nepřeje a mladá generace o tento druh kooperace prakticky vůbec nestojí. Důvodů je jistě více, ale nesporně se na tom podepisuje i stále sílící individualismus, rivalita a možná i jistá sobeckost. Jen málokdo je totiž ochoten poskytnout někomu druhému cokoli zadarmo, dobrou radu nevyjímaje. Ovšem na druhou stranu kde kdo dnes podléhá dojmu, že informace zadarmo jsou (na internetu), a než aby si zakoupil odbornou knihu, licencovaný software nebo si zaplatil specializované školení, raději stahuje z internetu a tupě opisuje od druhých. V tomto ohledu (nejen) náš obor nesporně upadá, neboť se postupně vytrácí kreativita a originalnost při řešení řady praktických problémů.

Ve snaze změnit toto myšlení, jakož i pro vytvoření efektivního týmu odborníků ochotných se zapojit do společné práce a vzájemně si pomáhat, byl v roce 2014 založen **Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví** se sídlem v Praze (ZÚBOZ), který od letošního roku prostřednictvím své sesterské společnosti působí také na Slovensku. Jedná se o nezávislou organizaci, jejímž účelem je provádět znaleckou, vědecko-výzkumnou a osvětovou činnost v oblasti bezpečnosti práce, ergonomie, prevence nehod, bezpečnostního inženýrství a risk managementu. V Česku má ústav i svou členskou sekci – Českou asociaci pro prevenci rizik – která je multidisciplinární sítí expertů a firem spolupracujících s ústavem a sdílejících jeho myšlenky a vize. Při řešení konkrétních úkolů sekce funguje jako poradní orgán, neboť při vypracovávání znaleckých posudků, lektorské činnosti nebo řešení výzkumných projektů je kooperace mezi odborníky s rozličnou specializací naprostou nezbytností. Tato spolupráce ale rozhodně není jednostranná. Ústav svým členům na oplátku poskytuje odborné poradenství a pomoc při řešení specifických

kých úkolů v BOZP. Klastrování, tato moderní forma transferu znalostí, je ideální příležitostí získávat aktuální a ověřené informace potřebné pro každého, kdo nechce ztratit krok s vývojem. Jelikož je snahou ústavu přispívat také ke kultivaci veřejné debaty o aktuálních otázkách a problémech sužujících zaměstnance a zaměstnavatele, spolupracujeme i s některými médii. Jednak to napomáhá ke zviditelňování BOZP u široké veřejnosti, a jednak těmito kanály můžeme odborné veřejnosti poskytovat nejrůznější odborné podklady. V Česku aktivně spolupracujeme s časopisem Bezpečnost a hygiena práce i s online portály BOZPprofi, Portál BOZP a BezpečnostPráce.info. **Na Slovensku jsme zahájili spolupráci s časopisem BEZPEČNOST PRÁCE V PRAXI.** Zde chceme publikovat odborné články zaměřené na nejrůznější praktická témata a po vzoru dosavadní praxe v časopise BHP také seriál Karta BOZP pro vybrané pracovní profese (podrobnější info v samostatném článku).

Osvěta cílená na ty nejmenší je investicí do budoucna

V ČR každoročně skončí hospitalizací asi 30 000 dětských úrazů, přičemž zhruba 110 až 150 dětí na jejich následky zemře. Jedná se o zbytečně ztracené lidské životy, neboť v drtivé většině případů jim bylo možné předejít. A zdaleka to nejsou jen dopravní nehody, ale spíše úrazy, které souvisejí s běžnými životními situacemi a volnočasovými aktivitami (např. sport, koupání apod.). Proto také celková incidence dětských úrazů není během roku rozložena rovnoměrně. Během léta je asi o 15 % vyšší než v jiných měsících, což odráží i tu skutečnost, že děti o prázdninách tráví hodně času bez dozoru dospělých. Ladislav Dušek, šéf Ústavu zdravotnických informací a statistiky, v rozhovoru pro Zdravotnický deník k této věci uvedl: „Když si vezmete, jak velká mediální pozornost je věnována dětské onkologii, tak dětská úrazovost je segment medicíny, který představuje pro dětskou populaci o jeden až dva řády vyšší riziko, a přitom je z velké části preventabilní.“

Cílená prevence se tedy jeví jako jediný účinný nástroj, jak těmto úrazům předcházet. Závažnost některých rizik si děti často ani neuvědomují, anebo si je po vzoru jednání svých rodičů nebo starších kamarádů nepřipouštějí. Osvěta tak může nejen předcházet mnoha tragédiím, ale má také velký vliv na postoje a návyky. Je potřeba si uvědomit, že jednoho dne se z každého dítěte stane mladý zaměstnanec, a ten se bude při své práci chovat právě a zrovna tak, jak si to osvojil ve svém dětském věku.

Nezkušenost a nízké povědomí o BOZP mladých se ve statistikách pracovních úrazů dlouhodobě významně projevuje. Podle údajů českého Státního úřadu inspekce práce se **v roce 2016 v práci vážně zranilo cca 1700 osob ve věku 16 až 20 let,** přičemž 2 lidé na následky pracovního úrazu zemřeli. Jednou z latentních příčin tohoto stavu je, že tyto mladí lidé nebyli k bezpečnému způsobu chování vedeni už jako děti. Leckdy tak naprosto postrádají příklady z běžného života, anebo je získávají jen zprostředkovaně ve škole nebo z televize (internetu). Nemají respekt k možným rizikům a taková neznalost pak v pubertě jde často ruku v ruce s nesmyslným adrenalinovým hazardováním.

Osvěta je tedy oblastí, na kterou by měli nejen politici, ale i odborná veřejnost pohlížet jakožto na veřejný zájem. Přitom přispět k ní může každý, kdo má jen špetku vůle něco změnit. Pomáhat lze jak individuálně (např. ve své vlastní rodině), tak i společně s ostatními (např. různé neziskovky, nadace apod.). Také ZÚBOZ v této oblasti nezahálí. Zavedli jsme **program „Malý věk – velká nebezpečí“**, který zahrnuje nejrůznější aktivity od přednášek a školení učitelů mateřských a základních škol, až po osvětovou činnost formou her a chytré zábavy realizovanou na našem osvětovém stánku. Každý, kdo má zájem, se může připojit a budeme rádi, pokud se tyto aktivity podaří úspěšně nastartovat také na Slovensku. Případné zájemce odkazujeme na naše webové stránky www.zuboz.cz a www.zuboz.sk. ■

Aktuality * Aktuality * Aktuality * Aktuality

Týždeň hodnotenia inšpekcie práce

Zvýšit pomer preventívnych výkonov na celkovom počte výkonov IP je jedným z odporúčaní, ktoré po hodnotení inšpekcie práce (IP) na Slovensku prezentovali predstavitelom NIP odborníci z Výboru vrchných predstaviteľov inšpekcie práce (SLIC). Hodnotenie sa uskutočnilo v čase od 22. do 26. októbra 2018 a zúčastnili sa na ňom zástupcovia inšpektorátov práce z ôsmich krajín EÚ.

Cieľom NIP bolo vyčerpávajúco informovať o reálnom stave IP a prezentovať jej mechanizmus založený na neporovnateľných pilieroch v rámci legislatívy, pôsobnosti, personálneho a finančného zabezpečenia či vnímania BOZP v rebríčku priorít, pre odporúčania príkladov dobrej praxe, vyplývajúce z osobných skúseností, či už vo vlastnej krajine, alebo pri hodnotení iných členských štátov EÚ. Vedenie NIP sa stotožnilo s odporúčaním na zvýšenie podielu prevencie v rámci činnosti IP a upozornilo na to, že táto problematika v sebe skrýva mnoho úskalí v súvislosti s vynútenými a vyžadovanými výkonmi IP a jej personálnym zabezpečením.

Počas stretnutia sa prítomní zúčastnili na výkonoch IP a kontrole regionálnych ÚVZ v Košickom, Trenčianskom, Žilinskom a Nitrianskom kraji s cieľom podporiť spoločný prístup k implementácii právnych požiadaviek na pracovisku a osvojenie si porovnateľných kritérií inšpektorátmi práce v ich výkonných stratégiách a postupoch.

Zdroj: www.ip.gov.sk (red. krátené)